

УДК 349.6

ПРАВОВА ПРИРОДА МИСЛИВСТВА ТА ПОЛЮВАННЯ

**Л.О. ПРОКОПОВИЧ, кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України**

***Анотація.** У статті порушено питання про співвідношення законодавчих понять «мисливство» та «полювання». Проводиться аналіз наукових підходів щодо визначення даних правових категорій. Підтримано наукову позицію про синонімію правових категорій «мисливство» та «полювання» та необхідність виключення одного з них із законодавчої термінології.*

***Ключові слова:** мисливство, полювання, співвідношення, правова природа*

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» [1] мисливство – це вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь. Полювання, за з цією ж статтею Закону, визначається як дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах.

Тобто, Закон України «Про мисливське господарство та полювання» закріплює в собі два поняття («мисливство» і «полювання») та визначає їх як різні за змістом.

Неоднозначним є й українсько-російський переклад понять «мисливство» і «полювання». Зокрема в українсько-російських словниках інколи тільки «полювання» перекладається як «охота», а деколи обидва терміни мають відповідний переклад [2, с. 22].

М.П. Волик вважає, що змістовний аналіз, основні елементи й правові категорії чинного законодавства виділяють відмінні ознаки мисливства і полювання. Так, наприклад, основними ознаками мисливства визнано такі його характеристики, як: 1) це галузь народного господарства, в якій виробничим матеріалом служать об'єкти тваринного світу; 2) організаційно-господарською основою мисливства виступає мисливське господарство; 3) об'єктами мисливської діяльності є не лише дикі тварини, а й продукти їх життєдіяльності; 4) основою мисливської діяльності виступає угода, в якій передбачаються всі сторони і умови виробничої діяльності; 5) головний елемент виробничої діяльності – промислове добування об'єктів тваринного світу; 6) основний засіб промислового добування – відлов (капкан, пастка, тенета); 7) у мисливській діяльності може використовуватися і аматорське,

спортивне полювання; 8) головна мета мисливства – господарські (суспільні) інтереси.

В той час, як ознаками полювання є: 1) один з видів спеціального використання тваринного світу; 2) об'єктом виступають звірі та птахи, що перебувають у стані природної волі; 3) основою полювання є дозвіл на добування мисливських тварин; 4) добування диких звірів і птахів при полюванні можливе тільки в межах мисливських угідь; 5) суб'єктами здійснення полювання можуть бути тільки особи, які мають право на полювання; 6) головний елемент полювання – пошук, вистежування, переслідування і добування диких звірів і птахів; 7) основний засіб добування при полюванні – відстріл; 8) полювання відповідно до законодавства передбачає не тільки дію (відлов, відстріл), а й бездіяльність – кваліфікуючі ознаки; 9) головна мета полювання – задоволення особистих інтересів (не завжди матеріальних) [3, с. 15–18].

На думку П.В. Тихого, необхідність вживання терміна «полювання» обумовлена лише мовними чинниками, а саме: відсутністю власної дієслівної форми слова «мисливство». У зв'язку з цим автор розглядає ці терміни як синоніми й робить висновок про недоцільність надання окремого юридичного значення терміну «полювання», який вживається лише як дієслівникова форма слова «мисливство» (у випадках, коли треба вказати на «здійснення мисливства», наприклад, «право на здійснення мисливства» – «право на полювання»; «правила і терміни здійснення мисливства» – «правила і терміни полювання» тощо) [4, с. 12].

Дещо неоднозначною з цього приводу є позиція Л.Д. Нечипорук, яка підтримує М.П. Волика і вважає, що мисливство – це галузь народного господарства України, об'єктом виробничої діяльності якої є дикі тварини і продукти їх життєдіяльності, а полювання – це вид спеціального природокористування, при якому можливе вилучення диких звірів і птахів, що перебувають у стані природної волі в межах мисливських угідь особами, які мають право пошуку, вистежування, переслідування і добування на основі встановлених документів.

У той же час Л.Д. Нечипорук поділяє думку П.В. Тихого про те, що в юридичному аспекті потрібно вживати термін «мисливство» як іменник, а термін «полювати» – як його дієслівну форму і розглядати їх як синоніми. Виходячи з цього, вона вважає, що на нинішньому етапі мисливство можна визначити як вид спеціального використання тваринного світу, який полягає в пошуку, вистежуванні, переслідуванні з метою добування і самому добуванні диких тварин [5, с. 15].

Якщо проаналізувати запропоновані нею визначення мисливства і полювання, то побачимо, що вона визначає поняття «мисливство» через поняття «мисливське господарство» (в розумінні ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання»), а поняття «полювання» через поняття «мисливство» (в розумінні ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання»). Тобто, вона фактично підміняє поняття мисливства поняттям мисливського господарства, а поняття полювання – поняттям мисливства.

О.О. Томин вказує на те, що мисливство і полювання є невід'ємними частинами інституту спеціального використання об'єктів тваринного світу, при цьому полювання виступає складовою частиною мисливства [6, с. 12].

В.В. Овдієнко на підставі аналізу проблеми співвідношення термінів «мисливство» і «полювання» робить висновок про неможливість розглядати полювання як самостійний вид спеціального використання тваринного світу. Визначення поняття «мисливство» через осмислення його співвідношення з поняттям «полювання» є хибним і має наслідком, з одного боку, – звуження його змісту, а з другого, – використання для його характеристики ознак, що не сприяють розкриттю його юридичного значення [7, с. 26].

Представниця науки кримінального права С.А. Голуб на підставі всебічного дослідження кримінальної відповідальності за незаконне полювання пропонує своє визначення поняття «полювання», під яким має на увазі вид спеціального користування тваринним світом, що характеризується пошуком, вистежуванням з метою добування, лову, розселення, використання в зоопарках, а також переслідуванням і самим добуванням диких звірів і птахів, які знаходяться у стані природної волі, або утримуються в напіввільних умовах особою, що має право на полювання [8, с. 12].

Т.І. Сухоребра, аналізуючи адміністративну відповідальність за порушення правил полювання та рибальства, також акцентує увагу на проблемі щодо понять «полювання» і «мисливство». Вона зазначає, що наявність у законодавстві двох суперечливих термінів аж ніяк не сприяє вичерпному розумінню усіх питань у зазначеній сфері суспільних відносин. Найкращий шлях вирішення даної проблеми, який є найбільш оптимальним, на думку автора, – це виключення зі змісту нормативних актів одного із названих термінів [9, с. 11].

Водночас слід зазначити, що характеристика понять «мисливство» і «полювання», їх спільних та відмінних ознак, дала їй змогу дійти висновку, що дані категорії не є тотожними, а розглядаються як загальне та спеціальне, що доцільно врахувати в дефініціях, які передбачені нормативно-правовими актами.

Проаналізувавши наукові погляди Т.І. Сухореброї на вирішення колізії щодо понять «полювання» та «мисливство», стає очевидним, що, на її думку, найбільш оптимальним способом є виключення із змісту нормативних актів одного з названих термінів. Проте в результаті дослідження вона доходить висновку, що ці категорії потрібно розглядати як загальне та спеціальне [9, с. 14].

Ми вважаємо, що остаточно вирішити проблему щодо співвідношення понять «полювання» та «мисливство» можна шляхом з'ясування їх лексичного значення. Тому насамперед необхідно звернутися до тлумачення цих слів у словниках.

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови за ред. В.Т. Бусела, мисливство – це добування диких звірів і птахів з метою використання їх м'яса, хутра і т. ін., а полювання – дія за значенням полювати [10, с. 35]. Під терміном «полювати» в даному випадку, слід розуміти: 1) пошук і переслідування диких звірів, птахів і риб із метою убити чи зловити їх; напад

на звірів, птахів, риб із метою добування поживи (про хижаків); 2) спробу нападу на чий-небудь слід, виявлення місцеперебування когось; вистежування.

Виходячи з вищезазначеного, мисливство – це добування диких звірів та птахів з метою використання їх корисних властивостей, а полювання – це пошук, переслідування та/або інші дії щодо диких звірів і птахів, а в результаті й заволодіння ними з метою використання їх корисних властивостей. При цьому слід розуміти, що добування диких звірів і птахів, власне, і являє собою пошук, переслідування та/або інші дії щодо них, а в результаті – й заволодіння ними.

З огляду на це і мисливство, і полювання можна визначити як добування диких звірів і птахів (пошук, переслідування та/або інші дії щодо них, а в результаті – й заволодіння ними) з метою використання їх корисних властивостей.

Тобто, мисливство і полювання є однаковими за своїм змістом, суттю та метою дії. Відповідно, у нас виникає необхідність звернутися до словників синонімів української мови [11, с. 46].

Враховуючи синонімічні ряди, запропоновані до слів «мисливство» і «полювання», ми доходимо висновку, що це слова-синоніми, тобто різні за звучанням і написанням, але тотожні за лексичним значенням. Саме тому ми вважаємо, що позиція українського законодавця щодо закріплення понять «мисливство» та «полювання» є невиправдана. Адже наявність цих термінів у законодавстві жодним чином не сприяє вирішенню проблем щодо їх розуміння та співвідношення, а навпаки, лише породжує зайві правові колізії. Відповідно, виникає гостра необхідність у виключенні одного з них із нормативно-правових актів України.

Отже, в результаті дослідження актів українського законодавства, способів перекладу цих термінів різними мовами, аналізу наукових праць, тлумачення цих слів та внаслідок з'ясування того, що полювання та мисливство – це слова, тотожні за значенням, ми вважаємо за доцільне:

1) поняття «мисливство» виключити із ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» та інших нормативно-правових актів, які регулюють відповідну сферу відносин;

2) поняття «полювання» викласти у ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» в наступній редакції: полювання – це вид спеціального використання мисливських тварин, яке здійснюється на підставі правовстановлюючих документів, суб'єктом, який має на це право відповідно до законодавства України, з урахуванням ним усіх вимог, обмежень та заборон щодо місця, часу, способів, знарядь, норм відстрілів тощо і яке проявляється у діях цього суб'єкта, спрямованих на вистежування та переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) ссавців та птахів, природним середовищем існування яких є дика природа, в усьому їх видовому і популяційному різноманітті, які перебувають у стані природної волі або утримуються у напіввільних умовах, в межах мисливських угідь і можуть бути об'єктами полювання.

На нашу думку, в українському законодавстві потрібно залишити саме поняття «полювання», оскільки незважаючи на те, що в законодавстві закріплено два поняття і визначено мисливство як вид спеціального використання тваринного світу, все ж таки, коли мова про таке використання виходить за межі ст. 1 Закону, законодавець вживає поняття «полювання». Тобто, воно є більш прийнятним та вживаним, про що свідчить: назва Закону України «Про мисливське господарство та полювання», назви та положення окремих розділів цього Закону (розд. II «Державне регулювання у галузі мисливського господарства та полювання», розділ V «Контроль за полюванням та веденням мисливського господарства», розділ VI «Відповідальність за порушення законодавства у галузі полювання та ведення мисливського господарства»), назва та зміст ст. 248 Кримінального кодексу України [12] (ст. 248 «Незаконне полювання»), норми ч. 1, ч. 2 ст. 85 Кодексу про адміністративні правопорушення [13] (ст. 85 «Порушення правил використання об'єктів тваринного світу»). Як бачимо, законодавець у наведених прикладах використовує не поняття «мисливство», а саме «полювання».

Список літератури:

1. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1478–Ш // Офіційний вісник України. – 2000. – № 12. – Ст. 442.
2. Андрейцев В.І. Екологічне право. Особлива частина : підруч. для студ. юрид. вузів і фак. : Повний акад. курс / за ред. В.І. Андрейцева. – К. : Істина, 2001. – 544с.
3. Волик М.П. Правове регулювання в Україні (На матеріалах південного регіону України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Микола Петрович Волик; Одеський держ. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 1997. – 171 с.
4. Тихий П.В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 / П.В. Тихий; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2000. – 20 с.
5. Нечипорук Л.Д. Еколого-правове регулювання раціонального використання об'єктів тваринного світу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 / Л.Д. Нечипорук ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2009. – 20 с.
6. Томин О.О. Правове регулювання мисливства та полювання в Україні (на матеріалах Карпатського регіону) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 / О.О. Томин ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К., 2009. – 20 с.
7. Овдієнко В.В. Міжнародно-правові стандарти у правовому регулюванні мисливства в Україні / В.В. Овдієнко. // Теорія і практика правознавства. – 2013. – Вип. 1 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp_2013_1_14.pdf.
8. Голуб С.А. Кримінальна відповідальність за незаконне полювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / С.А. Голуб; Акад. адвокатури України. – К., 2005. – 20 с.
9. Сухоребра Т.І. Адміністративна відповідальність за порушення правил полювання та рибальства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Т.І. Сухоребра ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К., 2011. – 20 с.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

11. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. – 2-е вид. / Святослав Караванський. – К. : Українська книга, 2004. – 448 с.
12. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Дод. до № 51. – Ст. 1122.

Аннотация. В статье проводится анализ понятия «охота» в украинском законодательстве.

Ключевые слова: охота, правовая природа.

Annotation. The article analyzes the concept of «hunting» in the Ukrainian legislation.

Keywords: hunting, legal nature.